

Kitap Deęerlendirmesi / Book Review

Süleyman Uludağ. İslam'da Ahlak ve Ahlak Ekolleri. (İstanbul: Sufi Kitap, 2018)

Hasan BÜLTE

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Felsefesi
Anabilim Dalı*

*Master Student, Van Yuzuncu Yil University Faculty of Theology, Department of Islamic
Philosophy
Van / Turkey*

hasanbulte1996@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9852-8166

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Deęerlendirmesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 01 Mayıs / May 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 02 Haziran / June 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: 10.5281/zenodo.3894586

Atıf / Citation: Bülte, Hasan. "Süleyman Uludağ. İslam'da Ahlak ve Ahlak Ekolleri. (İstanbul: Sufi Kitap, 2018)". *Van İlahiyat Dergisi*, 8/12 (Haziran 2020): 165-167.
doi: 10.5281/zenodo.3894586

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/vanid> | mailto: vanyyuifd@yyu.edu.tr

Copyright © Published by Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /
Van Yuzuncu Yil University, Faculty of Theology, Van, 65080, Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Özet

İslam'da Ahlak ve Ahlak Ekolleri adlı bu eser önsöz ve iki bölümden müteşekkildir. Yazar bu eserinde insanın temel niteliği olarak ele aldığı ahlakın İslam dinindeki yeri ve önemini, süreç içerisinde oluşan ekolleri, bireysel ve toplumsal açıdan konumunu ve değerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Hassaten İslam düşünce tarihindeki sufilerin ahlak görüşleri iktibas edilerek hazırlanan bu eser, bu alanda çalışmalar yapacak kimseler için ele aldığı konular açısından okunmaya değer bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Ahlak, Ahlak Ekolleri, Tasavvuf

Abstract

This work called Ethics and Ethical Schools in Islam consists of preface and two chapters. The author tries to present the place and importance of ethics which is handled as the most fundamental aspect of man in Islam and the schools that took shape in progress in terms of their status and value both individually and socially. This work which is especially prepared by citing the ethical views of Sufis in Islamic thought history, appears to be an artwork which is essential to be read -in terms of the subjects that it goes around- by the ones who will study in this field.

Keywords: Islam, Ethics, Ethical Schools, Sufism

Ahlak, başlıca ilim ve kültür havzaları olan Çin, Hint, İran ve Antik Yunan'da sürekli olarak yer edinmiştir. Aynı şekilde ahlak, farklı zamanlarda teşekkül etmiş bu ilim ve kültür merkezlerinde ortak bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam düşünce tarihi açısından baktığımızda ise ahlak; felsefe, kelam ve tasavvuf gibi birçok ilmî disiplinin kesişim noktasında yer alan önemli bir konuma sahiptir. İslam düşünce tarihinin daha ilk asrından itibaren bu alanda birçok düşünür eserler kaleme almış, kendi dönemini ve kendinden sonraki dönemleri bir şekilde etkilemiştir.

Süleyman Uludağ'ın *İslam'da Ahlak ve Ahlak Ekolleri* adıyla kaleme aldığı eser önsöz ve iki bölümden oluşmaktadır. "İslam'da Ahlakın Temel Meseleleri" adlı ilk bölümde (s.13-136) yazar; İslam'da ahlakın mahiyeti, ahlaki görev ve sorumluluklar, İslam ahlakının esasları, helaller ve haramlar, manevi arınma, Müslümanların ibadet hayatı, Müslüman ve toplumsal sorumluluk, meslek hayatı, siyasi ve idari ahlak gibi konuları işlemiştir. Yazar bu konuları ele alırken birçok ayet ve hadise yer vererek konularla olan ilişkisini ifade etmiştir. Müslüman bir bireyin veya Müslüman bir toplumun sahip olması gereken ahlaki özellikleri, İslam dininin temel kaynakları olan nassa ve akla bağlı olarak akıcı ve sürükleyici bir üslupla açıklamıştır. Bu bölümde ahlakın genellikle pratik yönüne hitap eden kısmı ele alınıp incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde eserin muhatap kitlesi genel okuyucu iken ileride de geleceği üzere ikinci bölümde nispeten akademik camiaya hitap etmiştir. Bu da eserin genel anlamda hangi kitleye hitap ettiğini belirlememizi zorlaştırmaktadır. Yer yer konu aralarına Mehmet Akif'in ilgili beyitlerini ve dörtlüklerini ekleyerek, anlatımı destekleme yolunu takip etmiştir.

Yazar "Ahlakın Genel Meseleleri ve Tarihçesi" adlı ikinci bölümde (s. 139-234) ahlak öğretileri, İslam'da ahlak öğretileri ve akımları, felsefe ve ulema geleneğinde ahlak, ahlak ve zekâ ilişkisi ve son dönemde ahlak konularını ele alıp incelemiştir. Bu bölümde muhatap kitleyi birinci bölüme nispeten, daha ziyade akademik camia olarak kabul edebiliriz. Nitekim yazar bu bölümde ahlak ekolleri ve tarihçesinden bahsetmektedir. Bu bölümde de ilk bölümde olduğu gibi Mehmet Akif'in yanı sıra Yunus Emre, Mevlana, Ziya Paşa gibi önemli şahsiyetlerin sözlerini iktibasla anlatımı zenginleştirmiştir (s. 204, 217, 223).

Eserde az da olsa dil-çeviri açısından eleştiriye açık taraflar bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in namaza başlamadan önce *Lebbeyke ve sa'deyke ve'l-hayr beyne yedeyke ve's şerr leyse ileyke* derlerdi kısmını "Ya Rab! Daima taatin için hazırım ve taatindeyim. Ve kulluk hizmetinde bulunan diğer kullarına yardım ederim." şeklinde tercüme etmiştir (s. 193). Ama Hz. Peygamber'in namaza başlamadan önce yaptığı duanın tercümesi "Ya Rab! Daima taatin için hazırım ve taatindeyim. Hayır sendendir şerr ise senden değildir." şeklinde olması gerekirdi. Yazar genellikle ilk kaynaklara ulaşmada hassasiyet gösterse de saadet ve şekâvet kısmında Aristo'nun saadetin beş kısmından bahsettiğine değindiği yerde kaynak olarak İbn Miskeveyh'in *Tehzibü'l-Ahlak* adlı eserine atıfta bulunmuştur (s. 198).

İslam Düşüncesinde ahlak akımları incelendiğinde yazarın da önsöz de belirttiği üzere (s. 8) genellikle Kindi ile başlayan, Farabi, İbn Miskeveyh gibi İslam filozoflarıyla devam eden aslında kaynağı İslam öncesi felsefe ve filozoflar olan felsefi ahlaktan başka, tasavvuf ahlakı ve fütüvvet ahlakı gibi akımların olduğunu görmekteyiz. Genel anlamda bu iki bölümü incelediğimizde yazarın uzmanlık alanın tasavvuf olması hasebiyle eserin birçok bölümünde fazlasıyla sufi düşünürlerden alıntı yapması, genel olarak tasavvuf ekseninde ahlakın temel konularını ele alıp incelemesi, eserin başlığı ile içeriğinin uyumsuzluğuna yol açmıştır. Nitekim bu içerikteki bir eserin başlığında genel olarak İslam değil de özel olarak Tasavvuf kavramının zikredilmesi gerekirdi. Özellikle ilk bölümde bunun fazlasıyla yer kapladığını nispeten ikinci bölümde ise tasavvuf dışındaki ahlaki akımları ele aldığını görüyoruz. Yazar eserinde fütüvvet ahlakı ile ilgili doğrudan bir bölüm ayırmamıştır. Aynı şekilde İslam düşüncesinde ahlak denildiğinde gerek ortaya koydukları teorileriyle gerek farklı ve özgün bakışlarıyla ön plana çıkan başta İbn Miskeveyh olmak üzere Kindi, Farabi gibi İslam filozoflarının ahlak hakkındaki görüşlerini yeterince ele almamış, Tusi, Kınalızade, Devvani gibi İslam düşünürlerinin sadece ahlakla ilgili yazdığı eserlerden bahsetmiştir (s. 178-185). İbn Abdülberr, Taşkoprizâde Ahmed Efendi gibi düşünürlerle ise değinmemiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu durum eserin içeriğinin başlıkla uyumsuz olmasına yol açmıştır.

İslam düşüncesi açısından baktığımızda ahlak ekolleri incelenirken gerek Mutezile kelamcıları gerek Cebriyye/Kaderiyye tarafından özellikle tartışılan, ahlak ilminin temel konuları arasında yer alan doğru ile yanlışın temel kaynağı (husun kubuh), insanın gücü ve sorumluluğu (güç ve kesb) ve ilahi hikmet ile adalet konularına yazarın felsefi ve teorik açıdan tartışmadığını bu durumun da eserin muhteva açısından daha dar bir alanda ele alınmasına yol açtığını görmekteyiz.

Müslümanların ibadet hayatı, bireysel ve toplumsal sorumlulukları, meslek ahlakı, siyasi ve idari ahlakları gibi ahlaki yetileri inceleyen; her kesimin kolayca anlayabileceği bir üslupla hazırlanan bu eserin, ülkemiz de genel okuyucuya hitap eden ahlak temalı eser boşluğunu kısmen doldurduğunu söyleyebiliriz. Yazarın da eserinde yer yer dile getirdiği üzere evrensel bir değer olan ahlakın toplumlara göre değişmediğini, değişenin ahlakın özü değil algı ve uygulama şekli olduğunu ifade etmesi ve eserin temel konularını bu hususa dikkat çekerek ele alması günümüzün aktüel birtakım ahlaki problemlerine de cevap arama niteliğinde olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde çeşitli ahlak teorileri ve akımları gibi konuları ele alıp incelediği için bu yönüyle eser, özellikle tasavvuf alanında çalışmalar yapan araştırmacılar için önemli birtakım bilgiler ihtiva etmektedir.